

เทศน์เช้า วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๕๑

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันพระ วันพระนะ ถ้าพูดถึงทางศาสนานะ พระนี้สมมุติสงฆ์ แล้วก็พระในบ้าน พระนอกบ้าน เห็นไหม ในบ้านเราคือพ่อแม่เป็นพระอรหันต์ของลูก พ่อแม่เป็นเจ้าของเราะ ถ้าไม่ได้เป็นเจ้าของเรา เวลาลูกไปบวชทำไมพ่อแม่ได้ ๑๖ กัป พ่อแม่ได้ ๑๖ กัป เพราะว่าลูกเกิดมาจากไข่ เกิดมาจากดีเอ็นเอของพ่อแม่ นะ เวลาเราโตมาแล้ว ออกมาแล้ว เกิดมาแล้ว เห็นไหม กินเลือด กินน้ำนมของพ่อแม่ ออกมาจากหัวอกไข่ใหม่ เลือดเนื้อเชื้อไขแล้วเอามาค้าศาสนา ถึงว่าเป็นพระในบ้าน พระในบ้านคือพ่อแม่ของเรา พระอรหันต์ในบ้าน แต่พระอรหันต์ในบ้าน เห็นไหม เราอยู่ในโลกมันอยู่ในวิภวัญ มั่นก็สุขมันก็ทุกข์อย่างนี้ เวลาเราบวชไปแล้ว เห็นไหม อยู่ในธรรมวินัย

ธรรมวินัยเหมือนคลื่นทะเล มันจะซัดซอกศพเข้าฝั่ง ซัดสิ่งที่ไม่ดีเข้าฝั่ง คลื่นมันจะพัดสิ่งต่างๆ เข้าหาฝั่งหมดเลย ธรรมวินัยมันจะซัดสิ่งที่เป็นความสกปรกโสมนมของเราออกไปจากใจ เห็นไหม เรามีเรือคนละลำนะ เกิดมามีร่างกาย หัวใจของเราเป็นเจ้าของ เป็นสติ เป็นปัญญา เป็นเจ้าของเรือ พยายามจะเอาเรือเข้าหาฝั่งนะ แต่ทางโลกมันเอาเรือเข้าชนหินโสโครก เอาเรือพยายามจะทำธุรกิจการค้า เรือนะ เรือเดินทะเล เห็นไหม เขาต้องขนส่งสินค้า เขาใช้สมบุกสมบันนะ เราก็เห็นกับเขา

หน้าที่ของโลกนะ หน้าที่การงานนะ ทุกคน เห็นไหม พระยังต้องมีงานเลย เวลาโยมคิดกันว่าเราอาบน้ำร้อนต่างน้ำ ทำแต่งงาน เห็นไหม พระท่านสะดวกสบาย งานทำนะของโลกนะ งานทำหาปัจจัยเครื่องอาศัย หาสิ่งต่างๆ มาเป็นการดำรงชีวิต แต่เวลาพระทำงานนะ ธรรมวินัยพัดกิเลสตัณหาเข้าหาฝั่งนะ เราจะเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา มันเป็นงานของเรานะ งานของพระ หนักหนาสาหัสสาครรจ์ หนักหนาสาหัสสาครรจ์ตรงไหน ตรงที่งานของโลก เขาช่วยเหลือเอื้ออานกัน เขาทำวิชัยตลาดได้ เขาทำตลาด เห็นไหม เขาต้องหาสินค้า เขาเห็นของเขานะ เขาวางแผนโครงการของเขาได้

ของเรานะเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารภมาเป็นพุทธภูมิ อธิษฐานบารมี บารมี ๑๐ ทศ เห็นไหม ทานบารมี เราสร้างทานนี้ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี สิ่งที่เป็น เนกขัมมบารมี เราออก เห็นไหม แยกตัวออกมา

งานของพระน่ะมันเป็นนามธรรม มันเอาชนะตนเองยากที่สุดนะ ศีกสงครามขนาดไหน เราวางแผนสู้รบกันนะ เขายังมีการข่าว มีต่างๆ แต่เวลาของเรา เรามีการข่าว การข่าวของเราก็ โคนกิเลสหลอก เห็นไหม ไปศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาก็ว่าเป็นของเราหมดเลย สิ่งต่างๆ ก็ว่าเป็นของเราเลยนะ ในศาสนาพุทธทำบุญแล้วต้องได้บุญ เขาคิดกันแต่ในปัจจุบันไง

ถ้าเวลาปัจจุบัน ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก ปัจจุบันธรรมแก้กิเลส ได้ แต่การจะแก้กิเลสมันมีอดีต-อนาคต เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสรู้ธรรม เห็นไหม บุญเพนิวาसानุสติญาณ ปฐมยาม มันย้อนไปอดีตชาติตั้งแต่พระเวสสันดรไปเลย ๑๐ ชาติ ไปเรื่อยๆ เห็นไหม ไม่มีวันจบนะ แล้วถ้าจุตูปปาตญาณ เห็นไหม ถ้าสิ่งนี้มันแก้ไขไม่ได้ มันยังมีเชื้อไขอยู่ มันจะเกิดต่อไปอีกแน่นอน จิตนี้ก็จะเกิดอีกแน่นอนเลย มันยังมีเชื้อไขของมัน มันเป็นธาตุรู้ ธาตุเป็นนามธรรม ธาตุที่มีชีวิต สสารนั้นมีชีวิตนะ แต่ธาตุรู้เป็นสสารแล้วมีชีวิต ด้วย พอมีชีวิตด้วยเวลามันแก้ไขขึ้นมา สสารที่มีชีวิต มันเกิดดับๆ มันมีความรู้สึกของมัน ตลอดไป แล้วมันแก้ไขได้นะ แก้ไขด้วยอัสวักขยญาณ เห็นไหม อัสวักขยญาณ เห็นไหม อดีต คือว่าบุญเพนิวาसानุสติญาณ อดีต อนาคต แล้วปัจจุบันมันเกิดอย่างไร? ถ้ามันเกิดอย่างไร? ปัญญาที่เกิด

ของเรานี้เวลาทำงานของผู้ประพฤติปฏิบัติ งานมันงานอย่างนี้ งานต้องเอาชนะตนเองนะ แค่ชนะตนเอง แค่ทำให้เราสงบ ให้เรารู้จักตัวตน รู้จักตัวตนของเราก่อน เห็นไหม ตัวตนนะ ถ้ามีตัวตน มีต้นหาความทะยานอยาก ความสงบเกิดมาไม่ได้ มันต้องพยายามกล่อมด้วยสติ ด้วยสัมปชัญญะต่างๆ ด้วยปัญญาอบรมสมาธิ ด้วยสมาธิอบรมปัญญาก็แล้วแต่ ให้มันเป็นสมาธิขึ้นมา ถ้าเป็นสมาธิขึ้นมา เห็นไหม มันจะสะอาดชั่วคราว มันจะมีโอกาสชั่วคราว ปัญญามันเกิดอย่างนี้ ปัญญาคือโลกุตตรปัญญา

ถ้าโลกุตตรปัญญามันเกิด ปัญญาอย่างนี้ไม่มีในโลก ถ้ามีในโลกนะ คุณสิ เราเป็นนักวิชาการกัน เราจะหาทางวิชาการ เราจะทำวิจัยขนาดไหนก็ได้ เพื่อจะให้เราเข้าถึงธรรม แล้ว

มันเป็นไปได้ไหมล่ะ? มันเป็นสุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากตัวตน ปัญญาเกิดจากใจ ปัญญาเกิดจากเจ้าของ ปัญญาเกิดจากภวาสวะ ปัญญาเกิดจากภพ

เพราะความคิด ความคิดมันมาจากไหน ความคิด เห็นไหม คุณติ คุณคลื่นวิฤตมันต้องมีเครื่องส่ง มันต้องมีต่างๆ เห็นไหม คุณติ ขนาดคลื่นต่างๆ การสื่อสารต่างๆ เขาต้องมีการสื่อสารกัน แล้วจิตมันลอยมาจากไหน? จิตมันเกิดมาจากไหน? ความคิดมันเกิดมาจากไหน? มันจะลอยมาจากฟ้าหรือ มันก็ต้องมีเจ้าของสิ แต่เราไม่เคยเห็นเจ้าของมันไง

เจ้าของคือสิ่งที่มันสะสม สิ่งที่คิดขึ้นมาแล้วให้ผลกับทุกข์ จิตนี้มันทุกข์มาก มันจะมีความรับผิดชอบ รับผิดชอบต่อทุกข์มาก ทุกข์มากตลอดไป เห็นไหม แล้วทุกข์นี้เวลาเรามีสติสัมปชัญญะทัน มันก็ดับชั่วคราว ดับชั่วคราว ดับชั่วคราวเดี๋ยวก็เกิดอีกเพราะอะไร? เพราะสิ่งใดที่ฝังใจมันคิดบ่อยมาก สิ่งใดสิ่งที่ยังฝังใจ มันจะคิดบ่อยมากเลย สิ่งที่เป็นความดี คิดได้ชั่วคราว เดี่ยวก็เบื่อ ถ้าทำบ่อยๆ เห็นไหม สิ่งที่ว่าพัตซกาศพเข้าฝัง เห็นไหม สิ่งที่ว่าพัตซกาศพเข้าฝัง

วันนี้วันพระ ถ้าวันพระนะ เราทำทานกัน เราทำทาน เราทำทานเพื่ออะไร เพื่อเปิดสิ่งที่หมักหมมในหัวใจ สิ่งที่ยังหมักหมมในใจนะ มันเปิดออกๆ ด้วยการเสียสละ พอมันเสียสละขึ้นมาให้จิตนี้มันพัฒนาของมัน ถ้าจิตมันพัฒนาของมัน มันจะเปิดเห็นใหม่ คุณติ เราเจ็บไข้ได้ป่วย เราเป็นผี ถ้าเราได้บ่งหนองออกนะ ความเจ็บปวดมันจะน้อยลง นี่ก็เหมือนกัน เราเอาความตระหนี่ถี่เหนียว สิ่งที่ยังตันเหตุ ตันเหตุของทุกข์ใจ สิ่งใดที่เราไปยึดมั่นถือมั่น สิ่งที่เป็นความคิดความอ่านต่างๆ เราไปยึดมั่นนะ ทุกข์ทั้งนั้นนะ

การเสียสละ เสียสละออกไป เพราะถ้าไม่มีความรู้สึก ไม่มีหัวใจ ข้าวของเงินทองต่างๆ มันไปทำบุญเองไม่ได้หรอก เจ้าของมันเอามันไปทำนะ เจ้าของมันเป็นผู้ได้บุญนะ สิ่งข้าวของเงินทองมันอยู่ในตู้เซฟมันเก็บไว้เฉยๆ มันก็เป็นธาตุเฉยๆ ทั้งนั้นล่ะ อาหารการกินเราเก็บไว้ มันก็เสียหาย แต่เราเสียสละออกไป เสียสละออกไปความตระหนี่ถี่เหนียว เสียสละวัตถุไป เพราะอะไร เพราะเราหยาบไป

เวลาพระภิกษุไม่มีวัตถุสิ่งใดๆ เลย ทำไมท่านต้องใช้ปัญญาของท่านล่ะ? ทำไมท่านเสียสละล่ะ? เวลานั้นสมาธิภิกษุ เห็นไหม บุญกิริยาวัตถุ สิทธิของเรา เราจะนอนอย่างไรก็ได้ เราจะสุขสบายขนาดไหนก็ได้ เรามานั่งขัดสมาธิแล้วถวายองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

กิริยาท่าทางของเราที่สุขสบาย เราเสียดละ นี้ใจ เห็นใหม่ บุญกิริยาวัตถุ แคะร่า่งสงบเราก็ได้บุญแล้ว เพราะเราเสียดละสิ่งที่เป็นอิสระของเรา แล้วเราเสียดละสิ่งนี้บังคับ บังคับให้มันทำนั่น แล้วเรารักษาใจของเรา เห็นใหม่ ถ้ามันจะละเอียดเข้ามา ละเอียดเข้ามา เราจะรู้จักตัวตนนะ

เราเป็นนาย ก. นาย ข. นาย ง. เห็นใหม่ เราว่าเราเป็นชื่อนั้นชื่อนี้ ไปเปลี่ยนทะเบียนบ้าน จบ ทุกอย่างจบหมดเลย เปลี่ยนเป็นคนอื่นไปหมดแล้ว มันเป็นสมมุติใจ แล้วเราสมาธินะ ถ้าใครเกิดในสัมผัส คุณะ เราเคยกินอาหารที่ไหนที่มันมีรสชาติถูกใจมาก เราจะจำได้ที่นั่นอาหารอร่อยมาก แต่ขณะที่จิตมันสัมผัสกับสัมมาสมาธินะ มันจะฟังใจมาก ฟังใจว่ามีความสุขอย่างนี้ เราเที่ยวมาขนาดไหน เราเสพวัตถุจากโลกมาขนาดไหน ความสุขอย่างนี้ไม่มี

คุณิ เขาไปดูงานศิลปะกัน เห็นใหม่ คุณิเพื่อให้จิตมันได้เสพศิลปะ ให้จิตมันอ่อนมันควรแก่การงาน มันอ่อน มันมีศีลธรรมจริยธรรม ศิลปะทำให้จิตใจมันควร มันดีขึ้นมา แล้วของเราเข้าไปเสพเอง เราไปสัมผัสเอง เห็นใหม่ สัมมาสมาธิเป็นอย่างนี้ แล้วถ้าปัญญามันเกิดนะ ปัญญามันเกิด เกิดเพราะอะไร? เกิดเพราะเราใช้ปัญญาแล้วเราจะรู้เอง เป็นสันติภูฏิกิณะ

ถ้าปัญญาใคร่ครวญอย่างนี้ มันจะทำให้ความยึดมั่นถือมั่นของเราจางลง ถ้าเราเข้าไปเห็นอย่างนี้ เราอยากอย่างนี้ เราไปยึดอย่างนี้ อย่างนี้ปัญญาไม่ใช่ ปัญญาอย่างนี้เป็นปัญญาของกิเลส มันเห็นแล้วมันอยากรู้อยากเห็น อยากให้เป็นของเรา จะยึดมั่นถือมั่น ปัญญาอย่างนี้ไม่ใช่ คำว่ารู้ๆ รู้ๆอย่างนี้ไง รู้ว่ามันจางออกไป กิเลสมันเจือจางออกไปจากใจของเรา ไม่ใช่รู้แล้วไปยึด รู้แล้วยึดนะรู้โดยกิเลส เห็นใหม่ แต่มันก็ต้องรู้โดยกิเลสไปก่อน เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์เราก็คือมา เรามีกิเลสทั้งนั้น

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะก็ยังมีกิเลสอยู่ เห็นใหม่ เกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะในวันวิสาขบูชา เกิดเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพราะตรัสรู้อยู่โคนต้นโพธิ์ เกิด ๒ หน ครั้งหนึ่งเกิดได้ชีวิตมา ได้สร้างบุญญาธิการมาเป็นพระโพธิสัตว์ สิ่งต่างๆ จะปรารถนาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เกิดมาต้องรู้ก่อน เห็นใหม่ รู้ก่อนออกไปอีก ๖ ปี เกิดอีกหนหนึ่งเกิดโดยอริยสัจ เกิดโดยมรรคญาณ เกิดจิต เกิดจากสิ่งที่เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เกิดในธรรม ๔๕ ปี สอุปาทิเสสนิพพาน พระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่ สิ่งเป็นเศษหมด ความคิดความเห็นเป็นเศษหมดเลย เพราะมันเป็นสิ่งที่มันสะอาด สะอาดเพราะ

จิตพ้นไปจากกิเลสแล้ว เห็นใหม่ ไม่มีกิเลสค้นหาความทะยานอยาก ความคิดมันเลยเป็นความคิดสะอาด เพราะตัวจิตนั้นมันสะอาด

แต่ความคิดเรานั้นเป็นความคิดสกปรก สกปรกเพราะอะไร เพราะมันมีอวิชชา คำว่าสกปรกคือมันไม่รู้เท่า ไม่ใช่สกปรกแบบโลกนะ สกปรกแบบโลกคือมันสกปรกด้วยสิ่งที่น่าเหม็น เห็นใหม่ แต่ความสกปรกมันสกปรกโดยความไม่รู้ ความไม่รู้เท่าคือความสกปรก คือเป็นอวิชชา เพราะความไม่รู้เท่ามันไม่เข้าใจ มันไม่เข้าใจของมัน เวลาออกมามันเลยเป็นมาร พอเป็นความคิดขึ้นมาก็เป็นชั้นมาร ความคิดเป็นชั้นร์ ชั้นร์ก็เลยเป็นมาร ความคิดเราเป็นมารหมดเลย

แต่ถ้าความคิดขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ เป็นความคิดที่สะอาดหมดเลย แล้วสะอาดอย่างนี้ เวลาจะรู้สัตว์ขันธ์สัตว์ สิ่งที่อยู่สัตว์ขันธ์สัตว์ต้องใช้เล็งญาณ เห็นใหม่ พุทธกิจ ๕ เล็งญาณว่าสิ่งใดสมควรใหม่ คนที่มีโอกาส คนที่เขาสนใจ คนที่ไม่มีโอกาสเจอองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเดินสวนกันไปสวนกันมา ไม่เข้าใจ แล้วไม่พอใจ แล้วไม่รู้ เห็นใหม่ เขาไม่มีโอกาส ไปบอกเขาๆ ก็ไม่มีโอกาสได้ฟัง เหมือนคนนอนหลับ เราไปป้อนอาหารคนนอนหลับ ป้อนไม่มีประโยชน์หรอก สำลักตายเลย แต่ถ้าคนตื่นอยู่ คนเข้าใจอยู่นะ อาหารกินแล้วเป็นประโยชน์มาก

จิตมันหลับ จิตมันไม่สนใจ จิตไม่สนใจสิ่งใดเลย คิดว่าชีวิตนี้มีคุณค่า ทุกอย่างของๆ เรา ตัวตนมันจะสูงมาก แล้วมันจะยึดมั่นถือมั่นของมัน แล้วมันก็ตายเปล่าเพราะอะไร? เพราะความคิดของเราณะว่าไม่เป็นไร สิ่งใดก็ไม่เป็นไร แต่เวลาตายไปแล้วมันถึง เหมือนเราเลย ถ้าทำความคิดพลาดไป เราก็ต้องไปติดคุกติดตะราง เข้าไปในตะรางเราจะรู้ว่า อ้อ อย่างเรายังมีอยู่

นี่ก็เหมือนกัน จิตเวลามันตายไปแล้ว ถ้าเป็นสวรรค์ นรกอเวจี มันต้องไปตามสภาพของมันเห็นใหม่ สิ่งแรงขบิเลสอวิชชามันพาไป กรรมพาไปนะ สัตว์ทั้งหลายเป็นไปโดยกรรมกรรมจะสำคัญมาก เราจึงเชื่อในศาสนา เราถึงทำคุณงามความดีกัน กรรมดีนะทำให้เราดี

ในปัจจุบัน เราก็ทำกันคืออยู่ ปัจจุบันทำคืออยู่ แต่กรรมเก่ากรรมใหม่นะ กรรมเก่าของคนเพราะเราดูสิ ดูความคิดความรู้สึของคน เห็นใหม่ มันไม่เหมือนกัน มันไม่เหมือนกันหรอก เพราะไม่เหมือนกันนะ เพราะสิ่งที่เป็นวุฒิกภาวะ กรรมที่เขาสร้างของเขามา เขาถึงได้เขาวนปัญญาเป็นอย่างนี้ เขาถึงมีเขาวนปัญญามาก มีเขาวนปัญญาน้อย มีความฉลาด

สิ่งใดที่เขาเสนอมา เราต้องคิดหาเหตุผล ถ้าคิดหาเหตุผลนะ มันก็เข้ากาลามสูตร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนไว้ เห็นไหม ไม่ใช่เชื่อเพราะครูบาอาจารย์เราสอน ไม่ใช่เชื่อเพราะว่าตรรกะ ไม่ใช่เชื่อเพราะคำนวณเอาแล้วเป็นไปได้ ให้สัมผัสก่อน ให้แก้ไขก่อน เห็นไหม ให้เชื่อสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ให้เชื่อสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในหัวใจของเรา สิ่งต่างๆ ถ้ามันมีการโต้แย้ง หรือมีการเสนอสิ่งใด เราต้องหาเหตุผลของเรา ถ้าหาเหตุผลของเรานะ แล้วเราทำของเรา มันถึงเป็นความจริงของเรา เห็นไหม นี่เขาวนับัญญัติ เขาวนับัญญัติของคนไม่เหมือนกัน กรรมเก่ากรรมใหม่ เราถึงบอกว่าเราทำบุญขนาดนี้ เราทำไม่ยังทุกข์อยู่อย่างนี้ ทุกข์มันเป็นเรื่องสำคัญ ทุกข์มันเป็นเรื่องจริง

ทุกข์คืออะไร? ทุกข์คือธาตุความเกิด ในเมื่อเกิดขึ้นมา อุแว้ขึ้นมา ร้องไห้ นะ การอยู่การหาการกินมันทุกข์ทั้งนั้น แต่ในเมื่อมันเป็นธรรมชาติ ธรรมชาติเพราะอะไร? เพราะเราอยู่ในวัฏฏะ มันต้องมีแรงขับเคลื่อนไปอย่างนี้ ในเมื่อมีแรงขับเคลื่อนอย่างนี้ มันต้องหมุนไปไหม? เกิดเป็นสัตว์เครื่องจான เกิดเป็นนรกอเวจีอะไรต่างๆ ต้องเกิดใช่ไหม? ฉะนั้นเกิดเป็นมนุษย์นี่ดีกว่า

เกิดเป็นมนุษย์มันมีอิสรภาพ เลือกได้ดีและชั่ว เลือกได้เป็นอิสรภาพ ทำอะไรก็ได้ สิ่งที่ทำอะไรก็ได้ แล้วถ้ามีศาสนาขึ้นมา ถ้าเราทำสิ่งที่ดี ทำสิ่งที่เราพอใจ พอใจนะ ถ้าเราพอใจในความชอบ เห็นไหม ปฏิบัติชอบ ความชอบ งานชอบ เพียรชอบ แล้วถ้ามันเป็นธรรมนะ มันจะสละกิเลส ฆ่ากิเลสโดยชอบ

ฆ่ากิเลสโดยไม่ชอบ เราเข้าใจว่าฆ่า มันปล่อยวาง มันกดไว้ แล้วเดี๋ยวมันตีกลับมา มันหนักกว่าเก่า ๒ เท่า ๓ เท่า เพราะมันไม่ชอบ ถ้ามันชอบขึ้นมาแล้วนะ มันตายแล้วฟื้นไม่ได้ คนตายแล้วไม่มีวันฟื้นหรือ คนตายแล้วไปได้ภพชาติใหม่ แต่ในชาติปัจจุบันจบไปแล้ว ตายไปแล้ว

นี่ก็เหมือนกัน ถ้ากิเลสตายไปแล้วนะ มันฟื้นไม่ได้ แต่จิตที่มันยังเป็นอยู่นะ มันมีผลประโยชน์ของมัน เห็นไหม ชีวิตเป็นอย่างนี้ไง ชีวิตของเรามันมีความรู้สึก ธาตุที่มีชีวิตคือธาตุรู้ สิ่งที่เป็นสสารที่มีชีวิตคือจิตของเรา คือความรู้สึกของเราไม่เคยตาย พิสูจน์ได้ด้วยการประพฤติปฏิบัติของเรา พิสูจน์ได้ พิสูจน์ได้ทางวิทยาศาสตร์ ทางจิตนี้พิสูจน์ได้ ถ้าทำได้จริงๆ ทำได้ ถ้าทำไม่ได้นะ มันโกหกกันไม่ได้หรอก ในสังคมหนึ่งถ้าเขามีการโกหกกัน เห็นไหม เป็นการจกฉกกัน มันก็เป็นสังคมของเขา แต่ถ้าสังคมของเรา ชีวิตของเรา เราจะเชื่อเขาไหม?

แล้วครูบาอาจารย์ของเราเห็นไหม ตั้งแต่สมัยหลวงปู่่ม่นมา ได้คุยกันธรรมสากัจฉา พระกับพระที่ปฏิบัติ เขาจะคุยกันในธรรมะนะ แล้วธรรมะมันจะตรวจสอบกัน ในวงกรรมฐานจะรู้กันว่าสิ่งใดจริงและไม่จริง แต่วางนอกไม่รู้หรือ กิริยามารยาทเป็นรูปแบบข้างนอก แต่ความจริงข้างในไม่มีใครรู้หรือ เพราะต้องของจริงกับของจริงรู้กันเท่านั้นเอง เราไม่จริงจะรู้จริงได้อย่างไร เห็นไหม

โลกเป็นอย่างนี้ เราถึงจะต้องมีสติสัมปชัญญะ แล้วพยายามหาสมบัติของเรา จะเป็นสมบัติของเรา ถ้าเรามีสติ มีปัญญา สร้างกรรมดีมา กรรมดีจะเป็นกรรมของเรา กรรมดีเห็นไหม สิ่งที่ดี ทำที่ดี แล้วผลมันจะความดีกับเรา กับชีวิตของเรา เอวัง